

12a edició

MC

LA MOSTRA
DE CINEBAIX

Cicle de cinema africà
24 al 28 maig 2018
Sant Feliu de Llobregat

MOSTRA DE CINEMA
INTERNACIONAL
DEL BAIX LLOBREGAT
www.mostra.cinebaix.cat

Créixer a les pantalles africanes

Els problemes del jovent, les dificultats de viure i poder accedir a un futur millor amaren algunes de les pel·lícules que es podran veure del 24 al 28 de maig al Cicle de cinema africà de Sant Feliu de Llobregat

'I am not a witch', realisme màgic dolorosament real en una de les pel·lícules estrella del cicle

Ignasi Franch
@ignasifranch

Un dels molts desafiaments estructurals de les societats africanes és oferir un creixement i un futur dignes a les noves generacions. I aquest desafiament travessa una part important dels films que enguany es podran veure al Cicle de cinema africà que tindrà lloc al CineBaix (Sant Feliu de Llobregat) entre els dies 24 i 28 de maig. D'aquest tema tracta, d'una manera indirecta, la que potser és una de les pel·lícules estrella del certamen: la multipremiada *I am not a witch*.

El primer llargmetratge de la zambiano-galesa Rungano Nyoni és una comèdia amarga i xocant, dura i d'aspecte surrealista tot i inspirar-se en un fenomen real. Les vivències d'una silenciosa i enigmàtica nena, d'origen desconegut, que no es resisteix a ser categoritzada com a bruixa serveixen de premissa per a descobrir els camps de concentració de dones acusades d'exercir la bruixeria a Zàmbia o Ghana.

Aquest material ja és prou interessant, però Nyoni opta per mirar d'oferir una ficció polièdrica. Arrisca amb la barreja d'un humor desconcertant i una sàtira de costums que transcendeix les viles de bruixes per apuntar també a la mercantilització, la corrupció institucional o la televisió. Rebutja la idealització de la cultura autòctona, la temptació de mercantilitzar un *exotisme* amable per a consum occidental. El film, a més, obliga a una certa redefinició del concepte de realisme màgic, perquè parteix de la realitat i de l'acceptació social de l'existència de la màgia. Alhora, ens mostra unes quantes febleses tant comunitàries com institucionals.

AGREDOLÇ HEROISME QUOTIDIÀ

I am not a witch es pot relacionar amb un cinema d'autor de temps reposat, d'enquadraments més aviat es-

tàtics, però injectat d'una sensibilitat i d'un humor inusuals. *Supa Modo*, signada pel director guineà Likaron Wainaina, es pot vincular amb l'expansió mundial dels codis estètics de l'indie estatunidenc. Si bé el llargmetratge pot resultar convencional pel que fa a la seva execució visual, sí que mostra personalitat pròpia en el tractament dels personatges i les situacions. L'argument del film orienta el camí melodramàtic: una nena malalta terminal de càncer, amant de les pel·lícules d'herois lluitadors, somia a ser una superheroïna. Wainaina, però, defuig aquesta deriva possible i ofereix un conte agredolç, bell, amb arestes inevitablement doloroses.

'I am not a witch'
tracta de la reclusió
de dones acusades
d'exercir la bruixeria

El realitzador guineà mostra un gust pels referents d'una cultura pop addicta al *peterpanisme*, però inocula al seu film el tractament de temàtiques decididament adultes. A *Supa Modo* es tracta de la gestió del dolor, de la mortalitat i de la pèrdua dins el si d'una família. I també s'hi inclou una dimensió social mitjançant una certa celebració de la comunitat com a ens col·lectiu, més o menys imperfecta, que dona continuïtat a la vida.

UN EXPERIMENT DESIGUAL

Un altre film del cicle també aborda l'atracció per les heroïcitats. Es tracta de *Liyana*, una peculiar barreja de documental i ficció. Diversos nens i nenes d'un orfenat de Swazilàndia tenen l'oportunitat de concebre, sota la

tutela d'una professional de la narració, un conte audiovisual. En el debat que mantenen emergeix la història d'una noia que ha d'afrontar un perillós viatge per rescatar els seus germans segrestats. Els responsables alternen escenes reals amb aquesta odissea de ficció, visualitzada a través de bells dibuixos i alguns recursos d'animació, que s'amara de preocupacions universals de la infantesa (com la por a la foscor) i de problemàtiques més vinculades amb la realitat del país (com la fam o l'altíssima taxa de VIH).

A diferència d'*I am not a witch* o *Supa Modo*, que miren de transcendir les inèrcies més acomodades del cinema de denúncia o del melodrama, té quelcom de film inspiracional. Les bones intencions friccionen amb una mirada i una manera de filmar la realitat bastant debatible, tant pel que fa als recursos estètics (els embelliments a través de les càmeres lentes) com a la inclusió d'algunes escenes que poden considerar-se impúdiques (cal observar com un nen espera els resultats d'un test del VIH?). Probablement, el que més destaca del film és el pragmatisme i la maduresa -d'alguna manera dolorosa, per la seva precocitat- del jovent.

I SI NO HI HA FUTUR?

Un cop queda enrere la infantesa: quin és el paper de la joventut si no veu futur? Films com la coproducció *Los caballos de Dios* han examinat el fonamentalisme islàmic violent com un camí per a una sèrie de nois a la deriva. *Wùlu*, en canvi, s'endinsa pels camins de la delinqüència comuna. I esdevé una poderosa ficció filmada pel realitzador francomalià Daouda Coulibaly. D'alguna manera, l'obra relata els revolts que pot prendre la vida d'una persona quan deixa de creure, sobtadament, el relat que ens explica que la feina dura tindrà recompensa.

El nepotisme allunya Ladji d'un ascens que duia cinc anys esperant, i ell pren la decisió impulsiva de deixar la feina. La necessitat de diners en un context d'atur

Capbussar-se en el passat de l'esclavatge i la segregació

endèmic l'impulsa al narcotràfic. *Wulu* es va convertint en un rocós drama criminal, tan lacònic i emocionalment contingut com el seu protagonista, que practica un arrisbisme gairebé involuntari i condicionat per la tèrbola relació que manté amb la seva germana. Aquesta última acaba esdevenint una mena de personatge-contenedor que personifica les pressions de la dona capitalista sobre l'home proveïdor i, alhora, controlador. Alguns esclats de violència dinamitzen una ficció molt arrelada en una certa experiència existencial de desafecció vers la vida pròpia, però també completen el retrat del paisatge de la pel·lícula: un nord-oest de l'Àfrica on el narcotràfic és cosa de totes.

Si *Wulu* és una ficció que apunta ens reals (des de la corrupció a l'exèrcit malià fins al paper d'al-Qaida en les rutes de la droga), el cicle també inclou una mirada documental al Mali contemporani. Es tracta de *CC1682*, un llargmetratge del madrileny David Reznak. El film comença amb les declaracions de ciutadania indignada per les celebracions, excessivament luxoses a parer seu, del cinquantè aniversari de la independència del país.

El cineasta madrileny David Reznak ens porta del passat al present de Mali

Reznak proposa una panoràmica del passat i del present del país. Alguns testimonis aborden el passat de privatitzacions dutes a terme sota pressió del Banc Mundial o el Fons Monetari Internacional. Altres parlen d'un present d'escepticisme i, també, d'algunes millores en matèria d'igualtat entre homes i dones. En l'àmbit econòmic, però, domina el pessimisme. I una de les múltiples històries té quelcom de símbol del desig de cultivar relacions de dependència: uns treballadors autogestionen dificultosament una fàbrica davant el boicot passiu del seu propietari, que manté les instal·lacions al punt just d'abandonament que li permet rebre les seves rendes sense facilitar el creixement de l'empresa.

'I am not your negro' parteix d'un text de l'escriptor i activista James Baldwin

Entre ficcions i documentals arrelats en el present, el Cicle de Cinema Africà també inclou propostes completament vinculades amb les memòries històriques. *Gurumbé, canciones de la España negra* és una curiosa aposta que il·lumina zones ocultes del passat oficial a través dels testimonis d'historiadors i també de músics i músicòlegs. La tesi és clara: no solament les oligarquies de diversos punts de l'Estat espanyol van participar en el negoci del tràfic d'esclaus, sinó que l'esclavatge va ser part de la realitat social molt apreciable a diverses ciutats de la península Ibèrica. Un especialista, per exemple, afirma que la població negra i mulata a Sevilla va rondar el 15% de la població de la ciutat. En paral·lel, el músic i antropòleg Raúl Rodríguez explica la petja de les cultures de l'Àfrica i l'Amèrica indígena en el folklore sonor andalús. En el retrat col·lectiu també apareixen noms propis: el de Maria Cristina de Borbón, que hauria estat una de les grans beneficiàries del comerç clandestí d'esclaus quan ja s'havia signat un pacte bilateral d'abolició amb la corona britànica, o el de Juan de Pareja, un pintor alliberat després d'haver estat esclau de Velázquez.

Més recent és la història que aborda *I am not your negro*, un documental que fa un ús impressionant de dos recursos bàsics: la veu en off i el muntatge d'imatges d'arxiu, no solament de protestes i de reaccions racistes, perquè el realitzador Raoul Peck també incorpora imatges del Hollywood clàssic sota reinterpretacions contundents. El punt de partida del llargmetratge és un projecte incomplet. L'escriptor i activista James Baldwin (*La habitación de Giovanni*) va deixar inacabat un assaig on recordava tres personatges cabdals de la lluita pels drets civils de la població afroamericana, tots ells assassinats: Medgar Evers, Martin Luther King i Malcolm X.

Les paraules de Baldwin, evocatives i reflexives, suggerentment recitades per Samuel L. Jackson, són el tronc a través del qual emergeixen ferides històriques i contemporànies d'esclavatge, segregació i exclusió. Baldwin va ser criticat des d'alguns sectors per emetre missatges de desig de comprensió mútua més enllà dels colors de la pell. Les paraules incloses al film traspuen una humaníssima barreja de sentiments d'indignació, decepció, revolta i lúcida tristesa.

PUBLICACIÓ EDITADA CONJUNTAMENT PER CINEBAIX I LA DIRECTA

MC
LA MOSTRA
DE CINEBAIX

CineBaix
www.cinebaix.com

C. Joan Batllori, 21
08980 Sant Feliu de Llobregat
Telèfon: 936 661 859

La Directa
www.directa.cat

directa@directa.cat
FACEBOOK: La Directa - TWITTER: @La_Directa
661 493 117 - 935 270 982
C. Riego, 37, baixos. 08014 Barcelona

COORDINACIÓ:
Paula Rodríguez

CORRECCIÓ:
Èlia Olivan

FOTOGRAFIA:
Victor Serri

MAQUETACIÓ:
Roger Costa Puyal
EDICIÓ:
Jesús Rodríguez

Cinema africà LA MOSTRA DE CINEBAIX 2018

CC1682

David Reznak

Estat francès i Estat espanyol
116 min (documental)

En la situació africana hi ha condensats tots els defectes del capitalisme, un desastre que revela la veritable naturalesa de l'ordre mundial. Els personatges de CC1682 es van filmar durant un any per reivindicar que l'únic punt de vista real és el de l'oprimit. Per què les civilitzacions, al llarg de la història de la humanitat, cometen els mateixos errors una vegada i una altra? A l'Àfrica hi ha la idea de l'acumulació de riquesa, però sobretot també la de la repartició de la riquesa. Els valors que travessen el continent africà podrien servir per redefinir la globalització liberal i obrir possibilitats per a un altre món humà, per al benefici del nord i del sud del planeta.

Gurumbé, canciones de tu memoria negra

Miguel Ángel Rosales

Estat espanyol, Mèxic, Portugal i Senegal, 2016
72 min (documental)

Amb l'exploració comercial d'Amèrica, milers de persones procedents de l'Àfrica són portades a l'Estat espanyol i Portugal per ser venudes com a esclaves. Algunes seran "exportades" a les colònies i altres es quedaran a les ciutats. Aquestes últimes formaran una població que anirà guanyant el seu espai en la societat, i s'enfrontaran des del principi a la seva situació d'esclaves i als forts prejudicis racials. El documental rescata de l'oblit la història de l'esclavitud africana a la península Ibèrica, i ressalta el protagonisme que va tenir en la nostra història i la nostra cultura.

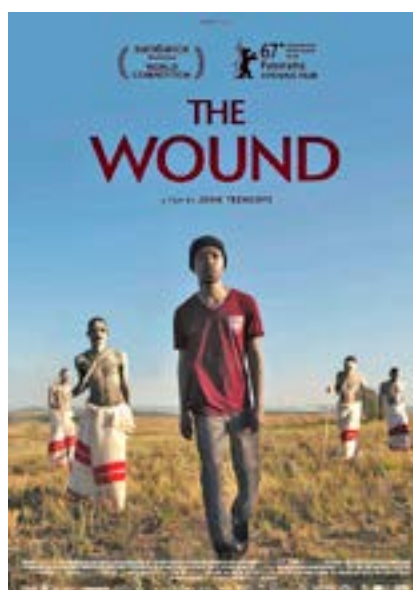

El nacimiento de una nación

Nate Parker

EUA i Canadà, 2016
119 min (ficció)

Ambientada a Virgínia el 1831, trenta anys abans de l'esclat de la Guerra de Secesió, i basada en fets reals, narra la història de Nat Turner (Nate Parker), un instruït esclau i predicador el propietari del qual -Samuel Turner (Armie Hammer), que passa dificultats econòmiques- accepta una oferta per utilitzar-lo per sotmetre esclaus rebels. A mesura que va sent testimoni d'innombrables atrocitats -de les quals són víctimes ell mateix, la seva esposa Cherry (Aja Naomi King) i els seus companys-, Nat liderarà una rebel·lió contra l'esclavitud amb l'esperança de portar el seu poble a la llibertat.

La herida / The wound / Inxeba

John Trengove

República de Sud-àfrica, Alemanya, Holanda i Estat francès, 2017
88 min (ficció)

Com cada any, Xolani -un obrer solitari- participa, al costat d'altres homes de la seva comunitat, en un ritu iniciàtic tradicional per a joves que estan en els últims anys de l'adolescència: seran circumcidats i després "preparats" per a la vida d'un home de veritat. Kwanda, procedent d'una família benestant de Johannesburg i tutelat per Xolani, rep les burles dels seus companys per ser de ciutat i massa sensible. Quan Kwanda descobreix que Xolani està enamorat en secret d'un altre dels cuidadors, la vida de tots tres canviarà radicalment.

El viaje de Khadija

Tarik El Idrissi

Marroc, 2017
70 min (documental)

Khadija, de mare i pare marroquins, va néixer a Amsterdam. Com tantes joves marroquines, ha crescut a Europa entre dos mons sovint enfrontats. Fa vint anys que no visita el poble de la seva família, Beni Chiker, un petit lloc a prop de Melilla, a la frontera amb l'Estat espanyol. Allà solia passar els estius quan era petita. Vol reconciliar-se amb els seus orígens, però no admet el masclisme que impera al Marroc. La seva identitat està marcada per la figura de la seva àvia, a qui adorava. Mamma Allal era una dona temuda pels homes del poble i la seva llegenda encara és viva.

Liyana

Aaron Kopp

i Amanda Kopp
Swazilàndia, Qatar i EUA, 2017

90 min (documental, animació)

Una noia swazi s'embarca en una perillosa missió per rescatar els seus germans bessons. Aquest relat animat africà neix en la imaginació de cinc nens orfes de Swazilàndia que col·laboren per explicar una història de perseverança extreta dels seus records més foscos i els seus somnis més brillants. El seu viatge de caràcter fictici està entrellaçat amb escenes documentals poètiques i observacionals per crear una celebració desafiant del gènere de la narració col·lectiva.

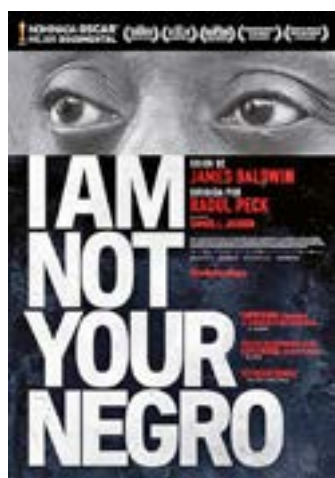
Mama Colonel

Dieudo Hamadi

Estat francès, Congo, Holanda i EUA, 2017

72 min (documental)

La coronel Honorine, coneguda amb el malnom de *Mama Coronel*, treballa per la policia congoleesa. Dirigeix la unitat dedicada a la protecció de menors i encapçala la lluita contra la violència sexual. Després d'estar quinze anys a Bukavu, a l'est de la República Democràtica del Congo, la transfereixen a Kisangani, on s'haurà d'enfrontar a nous reptes.

No soy tu negro / I am not your negro

Raoul Peck

Suïssa, Estat francès, Bèlgica i EUA, 2016

93 min (documental)

A través de les paraules de l'escriptor i activista afroamericà James Baldwin i la seva obra *Remember this house*, coneixem un dels grans problemes de la societat americana: el conflicte racial entre la població blanca i la població negra. A través de les vides, i posteriors assassinats, de tres amics íntims de l'autor -Martin Luther King Jr., Medgar Evers i Malcolm X-, el documental aporta una visió genuïna sobre el racisme en aquest país. Aquest problema social i polític forma part de la història nord-americana, però també és una preocupació actual.

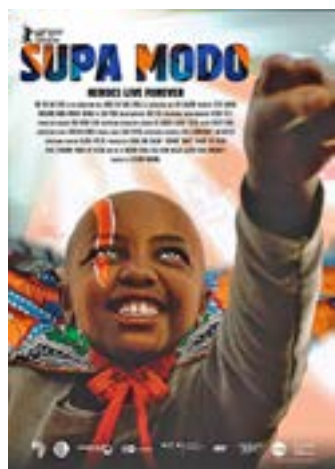
No soy una bruja / I am not a witch

Runga Nyoni

Regne Unit, Estat francès, Alemanya i Zàmbia, 2017

90 min (ficció)

I am not a witch parteix de la cultura local de Zàmbia, sobre la creença en la bruixeria. A partir d'aquesta premissa, la història girarà al voltant de Shula, una nena de nou anys que és internada en els anomenats camps de bruixes. Per certes supersticions, es creu que la nena és una bruixa i té poders. Des d'aquest moment, Shula haurà de decidir si fugir convertint-se en una cabra blanca o fer front al seu destí.

Supa Modo

Likarion Wainaina

Alemanya i Kènia, 2018

74 min (ficció)

Jo, una nena de nou anys, està boja per les pel·lícules d'acció i somia ser una superheroïna. El seu desig més gran és rodar una pel·lícula i protagonitzar-la. Gràcies a la seva imaginació, oblidada que està en la fase terminal d'una greu malaltia. La seva germana ja no aguanta veure la riallera Jo passar el temps que li queda en un llit i l'ànima a usar els seus poders màgics. De passada, convenç tot el poble perquè faci realitat el somni de la nena.

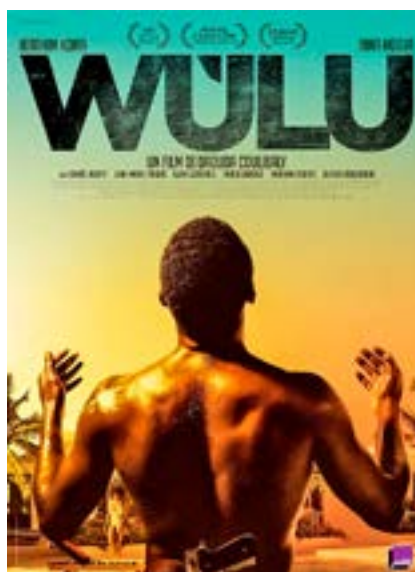
Una temporada en Francia / Une saison en France

Mahamat-Saleh Haroum

Estat francès, 2017

100 min (ficció)

Abbas fa dinou mesos que viu als afores de París amb el seu fill de dotze anys i la seva filla de vuit. Amb el seu germà Etienne, van fugir de Bangui -capital de la República Centreafricana- després del començament de la guerra civil, durant la qual la dona d'Abbas va ser assassinada. Al seu país treballava de professor en un institut, i el seu germà, de catedràtic de filosofia; ara, Abbas treballa al mercat i Etienne és guarda de seguretat. Abbas encara somia la seva dona, però ha conegut Carole i ha començat una relació amb ella; Carole intenta ajudar-lo a superar els seus traumes. Quan la seva petició d'asil polític és denegada, Abbas necessita el suport de Carole més que mai, ja que la seva família s'enfronta a l'amenaça de la deportació.

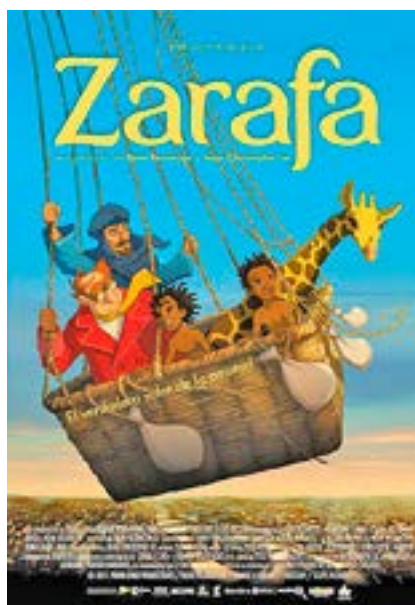
Wulu

Douda Coulibaly

Mali, Senegal i Estat francès, 2016

95 min (ficció)

Bamako, Mali, 2007. Ladji, un jove de vint anys, treballa com a *prantiké* (conductor d'autobús) per treure de la prostitució Aminata, la seva germana gran. Quan no aconsegueix la promoció amb la qual comptava, decideix contractar Driss, un camell que li deu un favor. Amb l'ajuda de dos bons amics, Houphouet i Zol, porta quilos de cocaïna de Conakry a Bamako. El seu ràpid ascens per l'escalafó de la droga li dona accés a diners, a dones i a una vida que mai havia somiat. Però el preu és car.

Zarafa

Rémi Bezançon

i Jean-Christophe Lie

Estat francès i Bèlgica, 2012

78 min (animació)

Història inspirada en un fet històric. Maki és un nen de deu anys que ha fet amistat amb Zarafa, una girafa òrfena oferida pel païxà d'Egipte al rei de França Carles X perquè l'ajudi a alliberar Alexandria dels invasors turcs. Maki acompanya Zarafa en el seu periple entre Alexandria i París travessant el desert, viatjant en globus, navegant en un vaixell pirata, descobrint la neu als Alps, lluitant contra els llops, coneixent el rei de França i, fet i fet, sent perseguit i posteriorment fet presoner per un temible comerciant d'esclaus. No obstant això, Maki només té una idea al cap: dur Zarafa de tornada a l'Àfrica. Per a això, Maki anirà d'aventura en aventura i comptarà amb l'ajuda dels seus amics: el beduí Hassan, l'aeronauta Malaterre, les vaques Mounh i Sounh, i el pirata Bouboulina.

Estat espanyol i Guinea: somnis neocolonials frustrats

Les relacions entre ambdós països mai no han estat exquisides, tot i els darrers intents de posar un peu a l'economia guineana i, en especial, al negoci dels hidrocarburs

Jordi Sant Gisbert Historiador
@jordisant

Poca gent és conscient que avui en dia existeix un estat africà on el castellà és l'idioma oficial. Un país que es paralitza davant d'un Barça-Madrid, que segueix amb passió les telenovel·les de TVE o les estrenes musicals hereves d'*Operación Triunfo*. Aquests "vincles culturals" (per dir-ho d'una manera naïf) s'expliquen per un fet ben senzill: la República de Guinea Equatorial fou, entre 1778 i 1968, l'única colònia que l'Estat espanyol posseïa a l'Àfrica negra. Una colònia que, si bé va perdre totes les comparacions històriques amb Cuba, Puerto Rico o el Marroc, durant molts anys va ser el feu de grans terratinents i comerciants espanyols (i sobretot catalans), que s'enriquiren a través de l'explotació del cacau, la fusta i, en menor mesura, el cafè.

Amb l'arribada de les primeres onades independentistes de la dècada de 1960, moltes colònies franceses i angleses aconseguiren esdevenir estats independents, però Franco intentà perllongar al màxim possible el domini africà, ja que pel règim franquista Guinea era la prova material que l'Estat espanyol encara tenia una missió imperial al món. No fou fins que la pressió de l'ONU es tornà insostenible que el sector més refractari del govern franquista, liderat per Carrero Blanco (el qual hi tenia interessos econòmics en el sector de la silvicultura) acceptà la independència de Guinea. El procés fou llarg, contradictori i, seguint els passos de la resta de metròpolis, es basava en una premissa ben clara: calia teledirigir la fi del domini colonial perquè significués tan sols un canvi polític que permetés mantenir intactes els interessos econòmics. Això comportava, entre d'altres, la promoció d'un líder independentista moderat que assegurés unes exquisides relacions diplomàtiques amb la metròpoli.

Tanmateix, el procés d'independència guineà sobrepassà els plans franquistes i les primeres eleccions presidencials de 1968 foren guanyades sorprenentment per

El procés d'independència guineà va sobrepassar els plans del franquisme

un exfuncionari colonial convertit en nacionalista radical, Macías Nguema. La manca de col·laboració del govern espanyol en el traspàs de poders i els intents fallits de cops d'estat (amb la col·laboració espanyola segons el govern guineà) implicaren una ruptura de les relacions diplomàtiques que comportà que els darrers colons, funcionaris i guàrdies civils abandonessin a corre-cuita el territori a principis de 1969. Naixia, d'aquesta manera, el mite dels "colons abandonats" que encara arriba als nostres dies i que s'ha pogut veure tant en novel·les i pel·lícules de cert èxit (*Palmeras en la Nieve*, Atresmedia) com en reportatges fets a casa nostra (*Els catalans de Guinea*, TV3).

La deriva autoritària del règim de Macías Nguema i el seu apropament a l'òrbita soviètica allunyaren definitivament el país dels interessos espanyols, que, durant molts anys, s'oblidaren per complet de la seva antiga metròpoli. Deu anys més tard, però, un cop d'estat militar del nebot de Macías, Teodoro Obiang Nguema, semblava que obria una etapa de canvi en les relacions entre l'Estat espanyol

i Guinea. Tanmateix, el despotisme (i nepotisme) del nou president no facilitaren cap mena d'entesa possible. Així mateix, moltes de les antigues plantacions agrícoles havien quedat abandonades i alguns dels antics colons que intentaren reclamar la propietat dels seus negocis acabaren desistint davant de les poques possibilitats d'èxit que un país profundament empobrit oferia.

El panorama canvià radicalment a partir de mitjans de la dècada de 1990, quan el país descobrí els jaciments de petroli. Diu la llegenda que Campsa (just abans d'esdevenir Repsol) va realitzar les primeres prospeccions davant de la costa de l'illa de Bioko i, davant del mal resultat, afirmaren taxativament que als mars de Guinea no hi havia petroli. Res més lluny de la realitat, ja que ràpidament s'establiren amb gran èxit les grans petrolieres americanes (Exxon, Hess, Marathon Oil, Noble Energy, etc.), i en pocs anys van convertir Guinea en un dels principals productors de petroli i gas de l'Àfrica Central, conegut per molta gent com el Kuwait africà.

Des d'aleshores, el PIB del país no va parar de créixer i la fisonomia del seu territori inicià un canvi substancial fins als nostres dies: nous barris amb gratacels, connexions aèries directes amb les principals capitals europees i americanes, construcció de grans infraestructures, hospitals privats de renom, etc. Tanmateix, aquesta imatge de progrés contrasta amb la crua realitat en la qual viu la ma-

La imatge de progrés contrasta amb la crua realitat en la qual viu la majoria de la població

joria de la població: absència total de llibertats civils i polítiques, així com unes pessimes condicions de vida (barris sense sanejament ni aigua potable, sistemes educatiu i sanitari sense recursos, alta mortalitat infantil, etc.). De fet, un dels mantres més repetits sobre el país és que presenta la distància més gran del món entre el rànquing que ocupa en el PIB per càpita (53è) i en l'Índex de Desenvolupament Humà (135è). Aquesta paradoxa ha portat que des d'àmbits acadèmics es presenti el país com l'exemple més clar de la *paradoxa de l'abundància* o la *maledicció dels recursos naturals*, teoria que exposa que disposar de molts recursos naturals (sobretot minerals) no comporta automàticament progrés social, sinó més aviat tot el contrari: políticament afavoreix les prebendes, la corrupció i el nepotisme, i econòmicament genera processos d'inflació que empobreixen encara més la població més vulnerable.

El govern guineà, liderat amb mà de ferro pel mateix Teodoro Obiang (que ja ha esdevingut el dictador més llarg de l'Àfrica negra), no s'ha quedat de braços plegats i des de fa anys ha iniciat una campanya de neteja estètica del seu règim. Bàsicament, aquesta estratègia ha comptat amb tres grans elements. El primer, repetir de manera reiterada que el país es troba immers en un procés de transició política i econòmica que de mica en mica va millorant les condicions de la majoria d'habitants. En relació amb això, s'han invertit molts esforços per intentar mostrar que la gestió dels beneficis dels hidrocarburs es fa sota unes praxis transparents, que els casos flagrants de corrupció són cosa del passat i que les inversions socials del país creixen de manera sostinguda. Tanmateix, tot i el país ha volgut formar part de les plataformes internacionals que vetllen per la transparència entre governs i empreses pe-

Teodoro Obiang
Nguema Mbasogo,
president i cap
d'estat de la
República de
Guinea Equatorial

trolieres, els resultats han estat nuls, i Guinea Equatorial es troba actualment exclosa de la Iniciativa per la Transparència de les Indústries Extractives (EITI). Així mateix, els casos de corrupció i excèntricitats hedonistes que esquitxen Obiang i la seva família més propera (sobretot a un dels fills, Teodorín) són ben vigents.

En segon lloc, el règim d'Obiang ha volgut donar mostres d'una evolució política cap a un règim democràtic i multipartidista. Certament, el nombre d'organitzacions polítiques ha anat en augment i la quantitat de presos polítics torturats a la temuda presó de Black Beach s'ha reduït. Ara bé, cal tenir en compte que aquestes reformes són també de cara a la galeria, ja que la majoria de partits polítics (i fins i tot ONG) que s'han anat creant ho fan sota el paraigua i la subvenció del règim. De fet, avui en dia, les jornades electorals a Guinea segueixen sent una gran incògnita, ja que les tupinades electorals més variades i el caciquisme empresarial estan a l'ordre del dia, a la vegada que els observadors internacionals i periodistes independents són quasi sempre vetats.

Estats Units i Xina, principals socis econòmics, han adoptat l'estratègia del pragmatisme

I el tercer gran element, i segurament el més important, són els suports internacionals que ha rebut el règim. Els Estats Units i la Xina, els dos principals socis econòmics, han adoptat l'estratègia del pragmatisme energètic. Les excel·lents condicions contractuals que els ofereix el govern guineà per explotar els seus hidrocarburs han fet que les crítiques internes (en el cas dels Estats Units) no facin perillar les relacions comercials. Però els suports no només venen d'aquests dos països, sinó que el govern guineà s'ha sabut posicionar perfectament a escala regional. Teodoro Obiang ja ha ostentat la presidència de la Unió Africana, Guinea ha estat seu de la Copa d'Àfrica de Futbol en dues ocasions (2012 i 2015) i el país té un pes específic dins la Comunitat Econòmica Monetària de l'Àfrica Central. I si ens fixem en el món de la comunicació, els resultats són semblants: el país gaudeix d'un excel·lent tracte al canal d'informació internacional Africa 24 o al prestigiós setmanari *Jeune*

Afrique, on es realcen els projectes del govern i s'acostumen a silenciar les veus crítiques.

Davant d'aquest nou paradigma, els diferents governs espanyols (tant del PP com del PSOE) han intentat aproximar-se al règim d'Obiang. L'objectiu no és altre que "pujar al tren" i possibilitar que algunes empreses espanyoles –no tant del sector d'hidrocarburs, sinó d'infraestructures, serveis, turisme o comerç– puguin aprofitar el creixement econòmic del país. D'aquesta manera, si a finals de la dècada de 1990 tant el PP com el PSOE finançaven l'oposició política contra el règim (els primers a l'anomenat Partido del Progreso del truculent Severo Moto i els segons a la Convergència para la Democracia Social), des de principis dels 2000 les visites de membres del Govern, del Parlament i de la comissió d'exteriors del Congrés de Diputats (Moratinos, Duran i Lleida, Bono) s'han combinat amb visites oficials d'Obiang a l'Estat espanyol (2006, 2014) o la controvertida visita de la selecció espanyola per jugar-hi un partit amistós el 2013.

Tanmateix, si fem cas de les dades que ofereix l'Institut Espanyol de Comerç Exterior, el 2015 només existien onze empreses espanyoles establertes a Guinea, la majoria de les quals lligades a l'enginyeria i les telecomunicacions. Això no impedeix que el passat mes de juliol, Teodoro Obiang rebés altre cop al seu despatx José Bono, que feia d'amfitrió a Jaime García Legaz, president de la Compañía de Seguro de Crédito a la Exportación (CSCE). Aquesta societat atorga avals a la inversió espanyola i rep anualment 900 milions d'euros del pressupost general de l'Estat. Tot sembla indicar que la CSCE estaria interessada a obrir una oficina a la capital, Malabo, amb l'objectiu d'afavorir l'establiment de noves empreses espanyoles al país.

Mentre el desenvolupament econòmic de Guinea pugui suposar alguna possibilitat de negoci per a les empreses espanyoles, la pressió política per part del govern espanyol serà poca, per no dir nul·la. Un silenci que ajuda a perpetuar un règim que malgrat l'avançada edat del dictador, sembla que gaudeix d'una salut de ferro. Caldrà parar atenció, però al que succeeixi els propers anys i, sobretot, tenir en compte dos elements: la més que probable lluita successòria entre dos dels fills d'Obiang (Teodorín, el favorit, i Gabriel, que sembla que compta amb el suport de l'exèrcit) i l'estancament i la reducció en la producció de petroli, que farà minvar ostensiblement els recursos econòmics amb els quals la xarxa familiar del president domina totes les esferes del poder.

El pes de la identitat negra en el control de l'Estat sud-africà

L'aliança entre les classes mitjanes negres i el Congrés Nacional Africà pot propiciar canvis d'elits, però no la caiguda del sistema polític que va sorgir amb la fi de l'apartheid

Fernando Díaz
@elsituacionista

Van ser 46 anys de règim d'apartheid que van impedir a la població negra participar de la vida política, econòmica i social de Sud-àfrica. Quaranta-sis anys en què el sistema polític blanc va segregar la població en funció de la seva raça. Hi ha cicatrius que no marxen.

Per això –explica Naomi Klein–, quan va aparèixer l'oportunitat de revertir tota aquesta situació, Nelson Mandela no va tenir dubtes i es va centrar a tombar el règim polític tant sí com no. Permetre la participació política de la població negra, en igualtat de condicions que la blanca, i construir una nova identitat, a la qual Desmond Tutu va anomenar “nació de l'arc de Sant Martí”, era l'única cosa imprescindible. Conquerir el poder polític per poder obrir-lo en democràcia i conquerir, després, la resta de poders socials i econòmics. Però, tal com explica Klein, s'ho van veure venir.

Mentre el lideratge de Mandela aconseguia canvis en el sistema polític, el que seria el seu successor en la presidència del país i aleshores responsable econòmic del govern, Thabo Mbeki, perdia la batalla contra la doctrina del xoc, els poders financers in-

ternacionals i una elit blanca que ja havia assumit perdre el control polític del país a canvi de mantenir-ne l'econòmic. L'austeritat suïcida va guanyar al programa econòmic revolucionari del Congrés Nacional Africà (CNA), el partit del Mandela. Un nou país va néixer, sobre el manteniment dels privilegis de l'economia blanca.

CONSTRUCCIÓ DE LA CLASSE CAPITALISTA NEGRA

És per aquest motiu que el CNA va començar a generar oportunitats de negoci per a la població negra. També va obrir les portes del nou Estat, ple de funcionariat blanc, a les persones negres, i va constituir –de manera conscient i programada– una economia paral·lela a la que havia funcionat fins aleshores. Una economia basada en lideratges negres i que tenia al seu servei totes les estructures de l'Estat.

Tot i ser un partit de masses a l'estil tradicional, dins del CNA les relacions d'amistat i familiars determinen l'ascens o descens d'una persona. Formar-ne part és tenir grans possibilitats que es presenti una oportunitat de negoci amb l'Estat. És així com va créixer una elit negra, tant al sector empresarial com als alts càrrecs de l'administració pública.

El gran motor dels negocis negres a Sud-àfrica ha estat, doncs, l'Estat controlat pel CNA, qui s'ha vist a si

La classe mitjana
negra segueix sent
majoritàriament
votant del CNA

mateix com el vehicle per a la construcció d'una classe capitalista negra. La identificació entre partit i Estat ha fet possible la generació d'una xarxa extractivista, però també la creació d'unes condicions de vida típicament acomodades per a moltes persones negres.

LA GENERACIÓ "DIAMANTS NEGRES"

Amb el triomf de la democràcia sud-africana per sobre de l'apartheid i la creació de la nova economia, es va generar una classe mitjana de persones negres, recolzada en la majoria dels casos pel mateix CNA. Aquesta classe mitjana no ha estat gaire important electoralment fins als últims temps, en què el seu impacte, i sobretot la lluita partidista per liderar-la, ha començat. Dins d'ella, destaca durant els últims anys una generació jove a la qual s'ha anomenat "diamants negres". Basen el seu èxit tant en una bona formació com, especialment, en una bona xarxa de contactes. Ha estat acusada, però, de frívola per basar gran part de la seva identitat en el consumisme, amb presumptuosos comptes d'Instagram i altes dosis de luxe que contrasten amb la joventut de classe treballadora que va protagonitzar les enormes protestes contra les noves taxes universitàries el 2015.

Uns, els nens i nenes consentits del CNA. Els altres, els fills de la Sud-àfrica insurgent. I és que la història recent del país, tot i el nou règim democràtic, ha estat caracteritzada per constants cicles de protestes en molts diversos espais. Des dels universitaris, als miners. Una constant que fa recordar al CNA els seus orígens de classe treballadora i el seu fracàs a transformar les condicions de vida de la majoria de la població sud-africana.

El mateix fracàs que ha tingut a l'hora de posar fi al racisme dins del món dels negocis sud-africans. Tot i ser la classe consentida, aquelles persones negres que es decideixen a participar en la vida de les grans corporacions econòmiques del país, sembla que han après a conviure amb la presència d'una ideologia racista que encara persisteix. La racialització dels espais professionals ha fet que gran part de les possibilitats d'èxit personal als negocis impliqui acceptar l'esperit de supremacisme blanc que encara ho impregna tot.

DUES IDENTITATS EN LLUITA

El suport electoral de les noves classes mitjanes esdevé fonamental, en aquest escenari, per al CNA i la seva voluntat de mantenir-se en el poder. La imatge és la d'unes elits que s'autoreprodueixen amb l'amenaça constant de perdre el control polític del país que, vist des de fora, semblaria ser l'únic objectiu en comú.

La imatge és la d'unes elits
que s'autoreprodueixen amb
l'amenaça de perdre el control

És així com sorgeix l'escletxa del canvi polític a Sud-àfrica. Si les classes mitjanes negres són cada cop més consumistes i sembla que han après a conviure amb un racisme institucionalitzat al món privat, l'oportunitat d'alternança política al govern s'obre a la possibilitat que la seva fidelitat cap al CNA es vegi trencada si hi ha una oferta política basada en les oportunitats econòmiques. O, dit d'una altra manera, si la identitat de classe guanya la identitat negra.

El principal partit de l'oposició, l'Aliança Democràtica (AD), hereva del Partit Nacional de l'Apartheid, ja està intentant jugar les seves cartes en aquest sentit. S'està presentant com un partit capaç de generar benestar econòmic per a les classes mitjanes, ha col·locat líders negres al capdavant del partit i ja governa regions importants com la de Ciutat del Cap. Les seves possibilitats exigeixen assemblar-se tant com sigui possible al CNA, però des d'un altre plantejament en política econòmica.

El problema per al partit opositor és que intenta representar una cosa que no és, i les classes mitjanes negres se n'adonen. Les percepcions que tenen de l'AD és la d'un partit façana que intenta ser vist de manera diferent, fent líder nacional una persona negra, per exemple, però que segueix defensant les polítiques del racisme i del supremacisme que socialment continuen vigents. I una cosa és aprendre a conviure-hi, per tal d'aconseguir èxit econòmic, i una altra donar-li suport electoral.

El problema per al partit
opositor és que vol representar
una cosa que no és

D'altra banda, l'AD ha estat capaç de reproduir els pitjors trets neopatrimonials del CNA allà on ha governat. Un exemple d'això ha estat la recent crisi de l'aigua a Ciutat del Cap, on el líder nacional del partit, el diputat nacional Mmusi Maimane, va desautoritzar la batllessa local, del seu partit, per erigir-se en la persona responsable de la gestió de la crisi. Una confusió enorme entre el partit i les estructures estatals que només genera dubtes sobre la seva capacitat de govern.

Però no s'acaben aquí els problemes de l'AD. I és que la principal causa de la seva desconexió amb les classes mitjanes negres és el record de la història de l'apartheid. Una identitat, la negra, que encara pesa a l'hora de prendre decisions dins les classes mitjanes.

LA PARADOXA DE LA DESIGUALTAT

La desigualtat entre la població de Sud-àfrica, amb un marcat caràcter de raça, és al mateix temps el resum del fracàs econòmic del CNA, i la raó principal que el manté en el poder. Les classes mitjanes negres podrien ser proclius a un canvi de govern, una alternança, però a l'hora d'exercir el vot, el seu compromís amb el CNA es mostra estable i permanent en la lluita contra la desigualtat racial.

L'AD fracassa en ser vist com un partit que rebutja els col·lectius negres, es contraposa la seva imatge de partit hereu de l'apartheid, amb el passat de lluita del CNA. Hi ha amplis sectors de les classes mitjanes negres que tenen una identitat definida històricament, i pels quals el control blanc de l'economia, traduït en alts nivells de desigualtat, els mantenen fidels al CNA i el seu llegat.

És en aquest eix que el CNA assegura el seu control polític del país, aliant-se amb els sectors de classe mitjana negra a través d'una barreja d'oportunitats econòmiques amb l'Estat i un esperit de les lluites racials del passat traslladades al present. Poden caure, doncs, Mbekis i Zumas per problemes de corrupció, però si aquesta aliança es manté forta, el sistema polític sorgit del llegat de Mandela perdurará.

Les joves boxeadores de Kenya **noquegen** les barreres de gènere

El programa Boxgirls Kenya ensenya boxa a les nenes a les barriades de Nairobi. Treballa les habilitats i la confiança per fer front a la violència i els estereotips de gènere

Alison Carney

Consultora en gènere, esport i transformació social

L'entrenadora Sonko camina cap a una de les moltes escoles primàries dels suburbis de Nairobi on s'ensenya boxa. Des de fora de la porta metàl·lica de l'entrada del centre ja se senten les veus emocionades de les noies mentre surten al pati. Les classes de boxa als patis de les escoles primàries en aquesta zona de Nairobi ja són una novetat dins les comunitats, però el fet que les sessions siguin no-mixtes trenca encara més amb els rols tradicionals que normalment s'esperen de les dones i noies del barri.

L'organització anomenada Boxgirls Kenya ofereix un espai per a nenes des d'on qüestionar els estereotips de gènere que els suposen barreres durant el seu dia a dia i en les seues aspiracions futures. El col·lectiu va començar el 2007 amb un entrenador anomenat Priest (el Cura), que havia estat entrenant nenes en boxa a la seua barriada local de Nairobi durant anys. Segons explica, els objectius d'aquesta iniciativa eren crear oportunitats a les nenes a partir de la boxa, qüestionar els estereotips de gènere i tindre vides més segures dins les seues comunitats. La intenció també era que les nenes tingueren veu pròpia dins de les comunitats i que el programa estigués "fet per noies i per a noies". Des de la fundació de l'organització, les nenes i les dones que van començar a boxejar amb Priest s'han apoderat i han agafat completament el lideratge del programa, utilitzant l'esport que els agrada per a transformar les seues pròpies vides i les de les noies més joves de la comunitat.

Boxgirls ofereix una varietat de programes que ajuden les nenes a apoderar-se

Boxgirls ofereix una varietat de programes que ajuden les nenes de la comunitat a apoderar-se, aixecar-se contra els estereotips i la violència, aprendre habilitats i esdevenir líders independents. L'organització no només ensenya les noies a qüestionar els estereotips i aprofitar les oportunitats, sinó que també les genera. Per exemple, a banda de les dues entrenadores que dirigeixen el projecte, el programa compta amb un grup de vint minientrenadores. Totes elles són dones joves que han participat en el programa anteriorment i han estat formades per l'organització per fer d'entrenadores. Totes reben una remuneració per oferir aquestes formacions en diferents habilitats a les escoles. Aquest sou també és una necessitat per a elles, ja que totes viuen en barris on hi ha poques oportunitats de feina o ingressos, especialment per a dones joves,

i el fet de fer de formadores els permet tenir una petita remuneració al mateix temps que aprenen altres habilitats.

A Kenya, les dones i les noies joves s'enfronten a moltes barreres de gènere, que per una banda són universals, i per altra són les pròpies del seu context específic. La situació de pobresa econòmica, especialment a les barriades més desfavorides, fan que hi haja molt poques oportunitats de feina per a elles. Aquesta situació provoca que moltes nenes i dones siguin dependents dels seus companys homes o les seues famílies. Sovint les expectatives laborals són el treball domèstic -mantenint els tradicionals rols de gènere-, a banda de dedicar-se a la resta d'activitats econòmiques en les quals puguin participar o l'assistència a l'escola. La pobresa pot conduir a problemes dins de les seues famílies, que limiten directament les seues oportunitats. Per exemple, si una família sense recursos econòmics no pot pagar les taxes de l'escola de les nenes, elles solen abandonar l'escola per dedicar-se al treball domèstic, cosa que inevitablement limita el seu accés a altres oportunitats de feina.

SUPERAR ELS ESTEREOTIPS

Segons les entrenadores de Boxgirls, també hi ha una percepció negativa dins de les comunitats cap a les noies que practiquen esport, ja que normalment està vist com una activitat dura i masculina. Les nenes de certes classes socials i contextos determinats de Nairobi són vistes per la societat com a fràgils, cosa que afecta la seua visió sobre elles mateixes i la seua confiança. Les entrenadores treballen la confiança amb les nenes perquè s'apoderen i puguin tenir aspiracions de futur a través de la boxa. Una de les entrenadores explica que moltes persones dins de la comunitat pensen que si les nenes practiquen algun esport, especialment la boxa, esdevindran persones violentes i indisciplinades: "Molta gent pensa que si una noia es fa boxejadora, mai podrà tenir una família". Aquesta percepció social sobre les noies que boxegen sovint desanima les nenes a participar en el programa.

Per aquest motiu, Boxgirls treballa intencionalment per trencar els estereotips de gènere, no només els que tenen a veure amb el fet que les noies no puguin practicar boxa, sinó també els que limiten les dones als rols tradicionals. En el moment en què les famílies i les escoles han començat a veure el programa com una eina on les nenes poden aprendre habilitats positives per a la vida a través de la boxa, que els permet defensar-se per elles mateixes i aprendre disciplina, la visió sobre el programa Boxgirls està començant a canviar. En tots els barris on es desenvolupa el programa, les participants comencen a estar reconegudes i a ser respectades. Una de les joves entrenadores afirma que "Boxgirls qüestiona els estereotips de gènere, i ara les comunitats comencen a veure aquest esport no només com una activitat masculina, sinó un esport on les dones també poden participar i un espai des d'on guanyar confiança i adquirir habilitats".

Crear oportunitats i trencar amb les barreres de gènere no ha sigut gens fàcil per a les Boxgirls, i reconeixen

Una jove en una sessió de boxa
Boxgirls Kenya

que és especialment difícil per a les nenes musulmanes de la seua comunitat unir-se al programa. A les barriades de Nairobi on funciona el programa viuen moltes famílies musulmanes, tot i que són molt poques les nenes musulmanes que participen en el projecte. Les entrenadores expliquen que moltes d'aquestes famílies consideren que el fet de portar roba esportiva suposarà un entrebanc a les seues filles, i per aquest motiu no volen que hi participen. Al programa escolar s'anima les nenes a vestir-se amb la roba que se senten més còmodes i que elles consideren més apropiada, com si volen anar amb falda. Això fa que els puga resultar més difícil fer alguns dels exercicis, però alhora assegura que participen en el programa.

BOXA I RELIGIÓ MUSULMANA

Recentment, una dona musulmana jove s'ha fet entrenadora de les Boxgirls. Ella ha sigut clau per visualitzar les dones musulmanes que també poden practicar boxa, mostrant a altres nenes musulmanes i les seues famílies que elles també poden practicar aquest esport. Ella viatja a les escoles rurals, on les comunitats musulmanes solen ser més conservadores, per presentar el programa i parlar amb les professores i les famílies. Ella suposa un model per a les nenes musulmanes, i ajuda a mostrar a les seues famílies que és possible practicar boxa i respectar la religió al mateix temps. Quan li preguntem per què va decidir unir-se al programa, ens diu: "Vaig veure que moltes nenes musulmanes de la comunitat no feien boxa perquè ho veien com un esport molt dur i violent, així que jo vaig voler provar-ho. Va ser dur al principi,

però un cop m'hi vaig ficar, no puc parar de practicar-lo. La boxa m'ha fet guanyar el respecte dins de la comunitat. Tot i que alguns amics em deien que les nenes musulmanes no podien fer boxa, ara els dic: 'Mireu com sí que puc'". La seua passió per la boxa, mentre porta hijab i respecta la religió, és un exemple per a altres nenes que d'altra manera no podrien unir-se al programa.

Les entrenadores trenquen barreres de gènere només pel fet de ser-ho

L'entrenadora Sonko va ser una de les primeres nenes que va començar a entrenar amb Priest abans que es fundara l'organització. Al principi, els seus pares no volien que ella practicara boxa, ja que preferien que aprengués perruqueria o alguna altra activitat que li facilités trobar feina en el futur. Va començar a anar als entrenaments a esquena dels seus pares, fent boxa just després de les classes. Un dia, la seua mare es va assabentar del seu secret, i quan va descobrir les habilitats de la seua filla va ser ella mateixa qui va convèncer el pare que l'haurien de deixar boxejar. Sonko volia competir als Jocs Olímpics, però després de ser seleccionada va patir una artritis i va haver de deixar el

seu somni d'esdevenir una boxejadora professional, i per això va decidir fer-se entrenadora. Siga com a boxejadora professional o com a entrenadora, ella afirma: "Sempre he volgut fer alguna activitat que trencara amb els estereotips de gènere, i que quan la gent em veiés pensaren que les nenes no hauríem d'estar fent això".

Ella veu de primera els canvis que el programa provoca en les noies: "El que més m'agrada de la meua feina d'entrenadora és veure els canvis que el programa produeix en les noies més joves, especialment les del set als dotze anys. Quan els ensenyes alguna cosa continuen practicant inclús quan tu no estàs davant. M'agrada molt veure com perden la vergonya, adquireixen habilitats i se senten cada cop més segures. I també ho intenten compartir amb la resta. Això fa que em senta molt orgullosa".

Sonko va viure l'experiència d'enfrontar-se a les expectatives dels seus pares perquè fos perruquera, i gràcies a la boxa ha sigut capaç de tirar endavant treballant com a entrenadora. Les entrenadores com Sonko ja estan trencant barreres de gènere només pel fet de ser-ho d'aquest esport, demostrant que les dones són capaces de tot. Això provoca que cada cop més noies s'unisquen a les classes de boxa i que continuen formant-se com a entrenadores en el futur. Una d'elles conclou afirmant que "el fet de ser dona i entrenadora de boxa ja trenca l'estereotip de gènere que els homes poden fer més coses que les dones. La millor manera de trencar l'estereotip és que ells ens vegem fent-ho, i aleshores és quan s'adonaran que som capaces de fer-ho".

La lluita entre el poder i la ciutadania a les xarxes

Mentre les autoritats de molts països africans reaccionen als processos de contestació social bloquejant internet, l'activisme s'organitza per trencar la censura

Carlos Bajo Erro
@cbajo

Segons l'oposició, el Txad està a punt d'esdevenir una monarquia absoluta, tot i ser formalment una república. La denúncia fa referència al procés de reforma constitucional impulsat pel president, Idriss Déby Itno, que acumularà més poders a les seves mans. Paral·lelament, l'oposició i els moviments socials han apujat la veu i han portat la contestació al carrer, en la mesura que permet un règim molt restrictiu i controlador. En aquest context, la població txadiana ha vist com s'apagaven les xarxes socials, la principal via d'informació alternativa als mitjans convencionals.

La situació que es produeix al Txad no és una excepció; de fet, als darrers anys s'ha generalitzat una seqüència d'esdeveniments a diversos països africans. Tan aviat com la societat civil pren el carrer per fer audible la seva veu en relació amb processos polítics, les autoritats apaguen internet. Els dirigents, sense gaire esperit democràtic i sense gaire respecte als drets fonamentals, han entès que l'entorn digital, i sobretot les xarxes socials, són, en general, eines al servei de les reivindicacions de les organitzacions de la societat civil.

Al continent africà conviuen dinàmiques que tiben en sentits oposats. D'una banda, els col·lectius de ciberactivistes i els nous moviments socials han portat les seves reclamacions fins a internet, les autoritats s'entossudeixen a censurar aquestes veus virtuals, i, finalment, diferents organitzacions es cuiden de dotar la ciutadania de les eines per burlar aquests bloquejos, de conscienciar les opinions públiques nacionals i internacionals de la necessitat de preservar l'accés lliure a internet i de denunciar la violació de drets fonamentals que suposen les apagades.

Togo, Camerun, Congo i Txad són els escenaris on s'ha aconseguit trencar el silenci

Des del mes d'agost de 2017, el moviment Togo Debout porta als carrers la reivindicació de més democràcia, unes garanties que posin fi al mig segle de govern de la mateixa família, primer amb Gnassingbé Eyadéma i després amb el seu fill Faure Gnassingbé. A les províncies anglòfones del Camerun, la crisi política i social ha patit una escalada des del novembre de 2016. Es van intensificar les manifestacions contra el que alguns sectors socials consideren una discriminació per part de l'Estat cap a aquestes regions amb particularitats lingüístiques i culturals. I també es va agreujar la repressió. A la República Democràtica del Congo (RDC), la reivindicació d'unes eleccions per escollir la nova presidència, que s'haurien d'haver celebrat el desembre de 2016, va obrir un procés de forta contestació. Un heterogeni llistat d'organitzacions i moviments socials va encapçalar les mobilitzacions. La ciutadania va posar les ferides, les detencions i fins i tot les morts. Aquests són els contextos en els quals s'han produït, juntament amb el Txad, les darre-

res apagades digitals, entre finals de 2017 i principis de 2018. També són els escenaris on s'han posat de manifest els mecanismes de solidaritat per trencar el silenci.

Aquesta resistència a la censura té, fonamentalment, dos vessants. D'una banda, ens trobem la denúncia i, de l'altra, l'ús d'eines i d'astúcies per a superar els obstacles tècnics. En el primer camp, ja fa anys que organitzacions com Internet Sans Frontières, Paradigm Initiative Nigeria (PIN) o AccesNow, mitjançant la campanya #KeepItOn, denuncien constantment les derives antidemocràtiques dels estats que espion, controlen o bloquegen internet com a part de la seva estratègia de lluita contra la contestació. El juny de 2016, el Consell de Drets Humans de l'ONU va aprovar una resolució en la qual l'accés lliure a internet esdevenia un dret fonamental i insistia en el fet que els drets *online* gaudeixen de la mateixa protecció que els drets *offline*, és a dir, bloquejar l'accés a internet per qüestions polítiques és comparable a tancar un periòdic dissident o reprimir violentament una manifestació. Aquesta ha esdevingut una eina fonamental per l'activisme dels drets digitals, que s'entossudeix a aconseguir que no es banalitzi el control de la xarxa. Un dels seus arguments és que una apagada d'in-

L'ús dels mòbils va estar restringit durant les eleccions al Txad

ternet és, habitualment, el pas previ a una repressió física sense control.

Aquestes organitzacions han anat diversificant el seu discurs i, per exemple, acostumen a fer càlculs de les pèrdues econòmiques que generen els bloquejos, com en el cas de les successives apagades al Camerun, on Internet Sans Frontières considerava -el gener de 2018- que s'havien perdut 39 milions de dòlars, a més d'un cop dur per al sector de la tecnologia, molt dinàmic a la zona anglòfona del país, i amb afectació concreta en el sistema sanitari. Una altra pota de la denúncia s'orienta cap a les empreses de telecomunicacions. Molt sovint els bloquejos només són possibles amb la seva connivència, i molt sovint també, aquestes empreses tenen matrius al nord global que es presenten com a abanderades de la transparència i de l'excel·lència al tracte de la clientela. L'activisme assenyalava aquestes empreses que a Europa tenen un comportament i a l'Àfrica un altre ben diferent.

D'altra banda, cada cop més, el ciberactivisme s'està "equipant" per fer front a aquestes mesures de censura. Són habituals les jornades de formació durant les quals col·lectius de bloguers, per exemple, fan formacions a altres bloguers, periodistes i activistes

socials en matèria de ciberseguretat. Es generalitzen entre aquests col·lectius les capacitacions per utilització de VPN, xarxes privades virtuals que permeten a la persona usuària amagar el lloc des del qual es connecta i la seva identitat i burlar alguns bloquejos, es familiaritzen amb l'ús de navegadors segurs com Tor i Orbot o amb plataformes de missatgeria com Signal. Es combinen els consells de seguretat física i les xarxes de confiança entre activistes, amb les recomanacions tècniques: des de les contrasenyes segures fins a com actuar en cas d'apagada.

Fa mesos que l'organització Africtivistes desenvolupa aquestes formacions a la major part de les capitals de l'Àfrica de l'oest. Per la seva banda, Julie Owono -directora d'Internet Sans Frontières- alerta l'activisme de la necessitat de preocupar-se per aquestes qüestions de seguretat. Explica que val la pena tenir les eines i els coneixements de manera preventiva, perquè quan es produeix un bloqueig d'internet és molt més complicat accedir a aquests recursos. En tot cas, és habitual que les xarxes socials difonguin consells bàsics quan es coneixen talls o s'intueix que es poden produir. Per exemple, a finals d'abril es votava al Senegal una reforma dels criteris per presentar una candidatura presidencial amb una considerable oposició popular. Davant les manifestacions convocades i la seva prohibició per part de les autoritats, es va estendre la por a un bloqueig d'internet. En aquest context, Cheikh Fall, un dels ciberactivistes més populars de la regió, compartia a Twitter i Facebook astúcies senzilles per eludir una possible apagada de les xarxes socials.

És impossible generar canvis socials sense poder comptar amb les xarxes

Ara mateix, davant la darrera apagada al Txad, Salim Aziz Assani -conegut bloguer txadià- explica que aquestes mesures tenen un gran impacte en la seva activitat laboral, resignat pel fet que durant els darrers anys aquesta situació s'ha reproduït en diverses ocasions. "Pels que treballem a la vegada en l'àmbit tecnològic i la comunicació digital, la nostra feina es veu molt afectada pels talls d'internet. Per exemple, és pràcticament impossible fer formacions o lliurar els treballs que ens han encarregat els nostres clients", es lamenta el bloguer. Explica que quan s'apaga internet, el seu reflex és "continuar connectats sigui com sigui" i, al mateix temps, "mirar de fer entendre al govern que no és la manera correcta d'actuar". "Jo penso que s'ha d'educar la gent perquè entengui que tallar internet és encara més seriós que bloquejar els aeroports", sentència. Més enllà de les qüestions laborals, el compromís social d'aquest activista s'imposa: "El fet d'apagar internet és una violació del dret a la llibertat d'expressió, segons el que diuen les Nacions Unides. A més, és un pas enrere pels resultats de les campanyes digitals que es duen a terme pel canvi social en positiu. Des del meu punt de vista, és impossible generar canvis socials sense poder comptar amb les xarxes socials, perquè és a les xarxes on es barregen i es relacionen persones de diferents estrats", conclou Aziz Assani.

Quan el poble es posa dempeus, l'imperialisme tremola

Les mesures contra el neocolonialisme durant la Revolució d'Agost a Burkina Faso (1983-1987) es fonamenten en l'ideari de Thomas Sankara

Eloi Pareja Seca
@eloi_ps

La rendible extracció de recursos i l'explotació de la mà d'obra barata segueixen fent d'Àfrica un continent molt suculent per les hereves de les elits europees que el van colonitzar. Els mecanismes de dominació política, econòmica i cultural exerceixen efectes molt nocius per a les classes populars africanes.

En una gens innocent arribada al continent africà, la regió que ocupa l'actual Burkina Faso fou envaïda per França i constituïda com a colònia el 1919, aleshores anomenada Alt Volta. Va ser colònia francesa fins que el 1960 va pactar la seva independència formal amb la metròpoli. No obstant això, "des del punt de vista de l'imperialisme no fou més que un canvi operat en les seves formes de dominació i d'explotació del nostre poble", com digué Thomas Sankara l'octubre de 1983 quan parlava del llegat de 23 anys de neocolonialisme anteriors.

Després de diversos cops d'estat, arriba el 4 d'agost de 1983, moment en què comença l'anomenada Revolució Democràtica i Popular (RDP) amb l'arribada de Thomas Sankara a la presidència. En aquell moment es reestructurà el sistema de govern amb la creació de l'anomenat Consell Nacional de la Revolució (CNR) i amb la promoció d'una estructura destinada a l'autoorganització popular als pobles, barris i llocs de treball per mitjà dels Comitès de Defensa de la Revolució (CDR). Des del govern revolucionari, es van aplicar tota una sèrie de mesures destinades a transformar els fonaments de la societat, debilitant així la seva dependència en relació amb les ajudes externes i les inversions de les grans entitats financeres i corporacions empresarials.

El govern revolucionari va aplicar una sèrie de mesures per a transformar la societat

Durant el procés revolucionari, que durà fins al 1987, la voluntat d'augmentar la sobirania en diversos àmbits va marcar l'agenda de les actuacions que es van fer. En el sector agrari, que arrossegava l'existència de grans latifundis de l'època colonial, es van redistribuir les terres entre el camperolat i es va apostar fermament per caminar cap a l'autosuficiència alimentària. Es lluitava contra una paradoxa habitual: moltes de les persones que produeixen aliments acaben passant gana. Amb una població eminentment dedicada a l'agricultura, un dels cavalls de batalla va ser recuperar la seva funció de necessitat bàsica -deixant el seu valor de mercaderia en un segon pla- i el control de la producció per part de les comunitats. Cal mencionar que, a Burkina Faso, únicament es pot produir durant els quatre mesos del període de pluja. Per mirar de solucionar -almenys parcialment- aquest problema, el govern va fomentar la construcció d'infraestructures que permetessin ampliar el període de producció alimentària.

En l'àmbit educatiu, es va augmentar el nivell d'alfabetització de la població tenint clar que "quan les autoritats colonials obrien escoles, [...] l'objectiu era formar gent capaç de consolidar el seu sistema d'explotació",

com afirmà Thomas Sankara, i que l'objectiu de la construcció de més escoles havia de ser l'antítesi del que havien representat. En quatre anys, es va passar d'una alfabetització inferior al 5% a una de superior al 20%.

MILLORES EN LES CONDICIONS DE VIDA

Les campanyes de vacunació, la millora de les infraestructures, la construcció d'hospitals i la perforació de pous per garantir el proveïment d'aigua potable també van ser altres actuacions que es van realitzar. La lluita contra la desertificació va ser un altre aspecte important. La regió del Sahel fa temps que viu una disminució de la massa forestal; van destacar plantades com la de 10 milions d'arbres plantats en 15 mesos i la reorganització de la tala i el comerç de la llenya per poder assegurar la reforestació de les zones talades i tinença d'una arbreda per cada aldea, recuperant així una tradició ancestral. Tot plegat va generar canvis en la vida de la població burkinesa i va augmentar la seva sobirania en la gestió i l'ús dels seus recursos propis.

Thomas Sankara

També es va tenir present la situació privilegiada en la qual vivien –i viuen– els homes respecte a les dones. Com afirmà Thomas Sankara el 1987, "la sort de la dona només millorarà amb la liquidació del sistema que l'explota", i amb aquesta perspectiva, un eix important en aquell període fou l'emancipació de la dona com a fet irrenunciable per a una revolució real. En aquest sentit, les dones van guanyar presència als càrrecs de responsabilitat del govern (entre elles quatre ministres) i es va permetre la seva entrada a l'exèrcit. També es va prohibir la mutilació genital femenina i es va intentar implementar l'anomenat "sou vital" (remuneració de les tasques feminitzades).

Una de les decisions que segurament va tenir un efecte més gran envers els agents exteriors va ser l'intent de generar un bloc africà per negar-se conjuntament a pagar el deute extern que exigien les antigues metròpolis. Thomas Sankara considerava que era necessari que més pobles espoliats africans fessin front comú en el no pagament del deute que els asfixiava. El juliol de 1987 digué que "si Burkina Faso, sola, es ne-

gava a pagar el deute, jo no estaré present a la propera conferència". Efectivament, tres mesos més tard, ell, juntament amb dotze persones més, van ser assassinades a trets mentre feien una reunió de govern.

Thomas Sankara i dotze persones més van ser assassinades a trets

Després d'aquest fet, Blaise Compaoré, considerat el seu assassí polític, assumí la presidència durant més de 27 anys, fins que les mobilitzacions de 2014 el van obligar a fugir del país. Quan va entrar a la presidència, va realitzar l'anomenada "rectificació" del que s'havia produït durant la RDP. D'aquesta manera, Compaoré

certificava l'allunyament polític total de qui havia estat el seu principal col·laborador, així com un membre adoptiu de la seva família. Això, a la pràctica, portà a unes relacions fluïdes amb l'Estat francès, l'FMI, el Banc Mundial i altres agents els quals havien vist minvats els seus guanys en aquest país de l'Àfrica Occidental.

La gran producció de cotó i les mines d'or que tot just a la dècada dels anys 80 començaven a descobrir-se, feien d'aquell país un país cada vegada més atractiu. Cal dir que, fa tres anys, el 2015, un 73% de les exportacions van ser protagonitzades per l'or, i un 13% pel cotó sense processar. A més, un 78% de l'or exportat aquell any va anar a parar a Suïssa.

EMPREMTA FINS AL PRESENT

Malgrat els només quatre anys que va durar aquell període revolucionari, va deixar unes empremtes en el país que encara perduren. En la darrera revolta de 2014, hi havia latents aquells temps de canvi, i les paraules de Sankara recobraven el sentit i la presència que durant l'època de Compaoré havia quedat més amagada.

La força dels anhels de canvi van empènyer el poble durant aquells anys 80. La construcció d'un poble burkinès lliure d'injustícia social, de dominació i d'explotació va obligar el país a declarar-se insubmis al poder. La proposta que es va posar sobre la taula el 1983 va obligar-lo a nedar a contracorrent.

En la darrera revolta de 2014 hi havia latents aquells temps de canvi

Com ell mateix va preveure: "Vostè mai no sentirà dir: aquell que va per allà és l'antic president de Burkina Faso. Però segurament sí que sentirà dir: aquella d'allà és la tomba del president de Burkina Faso". Creia en unes idees i va intentar implementar-les fins a les últimes conseqüències. Aquells anys van esdevenir una història de lluita per millorar la vida de la població que va pretendre desobeir els dictats dels poders fàctics.

La seva posició dins d'un mercat global l'ha relegat, juntament amb altres països, molts d'ells africans, a ser mers extractors de matèria primera, per enviar-ho a altres països. *Produir a l'Àfrica, fabricar a l'Àfrica i consumir a l'Àfrica* era una de les màximes que Sankara va fer repetir per mostrar a la resta de països africans que podien aprendre a gestionar els seus propis recursos i manufacturar els béns que necessiten.

El 26 de març de 1983, abans de la revolució, Thomas Sankara va fer un discurs com a primer ministre de l'anterior govern, assenyalant "els enemics del poble" en una plaça abarrotada de gent. "La vostra presència demostra que l'imperialisme s'equivoca i que les seves mentides seran derrotades. Estigueu presents, estigueu dempeus. És ell qui tremola avui". A continuació va mencionar Kwame Nkrumah, Patrice Lumumba i Amílcar Cabral, tots tres "assassinats per l'imperialisme". Thomas Sankara va repetir sovint que segurament ell seria el següent. I així va ser. Però, fins aleshores, va romandre "dempeus".

COM ARRIBAR-HI

RENFE
Sant Feliu de Llobregat
LÍNIES R1 I R4

CONSULTA AQUÍ ELS HORARIS:
www.renfe.com

TRAMBAIX
Sant Feliu - Consell Comarcal
LÍNIA T3

CONSULTA AQUÍ ELS HORARIS:
www.tram.cat

BUS
Hi ha vuit línies
de Soler i Sauret

CONSULTA AQUÍ ELS HORARIS:
www.solerisauret.com

NITBUS
LÍNIA N12
CADA NIT DE 22 h A 5 h
CONSULTA AQUÍ ELS HORARIS:
www.emt-amb.com

ENTRADES I ABONAMENTS

Dijous 24 de maig (INAUGURACIÓ): **GRATUÏT**

Preu de cada sessió: **4 €**

Socis de CineBaix: **GRATUÏT** (AMB L'ACREDITACIÓ CORRESPONENT)

Abonament de 4 sessions: **10 €**

Tu tries si vols veure 4 pel·lícules o compartir-les amb algú

VENDA D'ENTRADES I ABONAMENTS:

A la taquilla de CineBaix

Per internet a través de la plataforma Entradium

13 pel·lícules
6 estrenes a Catalunya
1 a l'Estat espanyol
de **12** països
en **5** dies

24-28 MAIG 2018
Sant Feliu de Llobregat

ORGANITZACIÓ:

MEMBRE DE LES XARXES CINEARTE I CICA:

AMB EL SUPORT DE:

MITJANS DE COMUNICACIÓ:

MITJANS OFICIALS:

EN CONVENI AMB:

AMB LA COL·LABORACIÓ DE:

**Associació
Cinebaix**

- Som un cinema associatiu sense ànim de lucre.
- Treballem des del voluntariat i l'autogestió per oferir-te: cinema, òperes i ballets, cinefòrums, la Mostra de CineBaix, sessions per a centres educatius, Cicle de cinema infantil...
- Utilitzem serveis financers ètics i solidaris.
- Oferim productes de comerç just, ecològics, alternatius i de proximitat.

Associació
CINEBAIX
AJUDA'NS A CONTINUAR
FES-TE'N SOCI